

Direktiv till utredningen om samarbete mellan lärosäten kring ämneslärarutbildningen

Denna utredning blir en del av ett större arbete som inkluderar tre olika delprojekt. Dessa delprojekt utgörs av:

- En övergripande utredning om möjligheter och hinder för samarbete
- En utredning med särskilt fokus på ämneslärarutbildningen
- En utredning med särskilt fokus på professionsutbildningar inom hälso- och sjukvården

De tre delprojekten ska samordna sina utredningar och tillsammans bidra till att beskriva möjliga modeller och lyfta fram både rekommendationer till lärosätena och förslag till statsmakterna. Projekten ska använda och bygga vidare på den befintliga rapporten om styrningen av lärosätenas utbildningsutbud.

Uppdrag till expertgruppen för analys

SUHF:s förbundsårsamling beslutade i oktober 2022 om uppdrag och budget för expertgruppen för analys under 2023 – 2025. Expertgruppen har i uppdrag att ta fram analyser och översikter som utgår från behov identifierade inom högskolesektorn samt lämna förslag på lämpliga och realistiska politiska lösningar. Ambitionen är att dessa projekt ska leda till underlag som kan ge en fördjupad förståelse för och en mognare diskussion inom de utpekade områdena och fungera både som stöd för enskilda lärosätens förändringsarbeten samt som inspel till regering och riksdag.

I förbundsårsamlingens beslut pekas fyra områden särskilt ut:

1. Ändrad offentligrättslig organisationsform
2. Ökad kontroll och ökad byråkratisering
3. Styrning av utbildningsutbudet
4. Ökat beroende av externa bidrag

Expertgruppen för analys har en budgetram 2023–2025 för att kunna genomföra dessa uppdrag och projekt samt ha kapacitet att hantera ytterligare frågor som tillkommer under perioden. Föreslagna projekt kan löpa under fler än ett år och innefatta olika delprojekt. Expertgruppen fördelar hur dessa medel används och bestämmer när och hur dessa projekt och delprojekt ska avrapportera. Expertgruppen ska löpande hålla SUHF:s styrelse uppdaterad.

De olika projekten inom expertgruppen för analys ska samverka och samarbeta med varandra. Projekten ska använda den kompetens och forskning som finns vid universitetet och högskolorna. I frågor som innehållsmässigt berör andra grupper inom SUHF ska arbetet i de olika projekten genomföras i samråd med dessa. De olika projekten ska även, när så är lämpligt, samverka med andra aktörer som gör analyser av högskolesektorns verksamhet.

Styrning av utbildningsutbudet

Projektet om styrning av utbildningsutbudet har utifrån sitt tidigare direktiv (Dnr SU-850-0010-22) genomfört en studie om styrningen av utbildningsutbudet. Utredningen tittade bland annat på hur målen med högre utbildning och regeringens styrning av utbildningsutbudet har utvecklats över tid, beskriver vilka styrverktyg regeringen använder samt vilket utrymme dessa ger för lärosätena att planera sin utbildning. Utredningen granskade särskilt utvecklingen av uppdraget och förväntningarna på ökad kapacitet för utbildningar kopplade till livslångt lärande, omställning och kompetensutveckling.

Projektet genomfördes av Ingeborg Amnéus och Pam Fredman. En slutrapport lämnades i juni 2024. I rapporten lyfts det fram att lärosätena i ökad utsträckning bör utveckla samarbeten med varandra för att öka kvaliteten i befintliga utbildningar, men också för att kunna skapa nya utbildningar där ett lärosäte saknar delar av lärarkompetensen. Samarbeten behövs även för att kunna behålla och utveckla små spetsmiljöer. Lärosätesledningarna bör aktivt ta ansvar och agera proaktivt för att utveckla och stärka samarbeten mellan lärosätena. Utredningen rekommenderar att initiativ tas för att främja samarbeten mellan lärosäten i syfte att utveckla utbildningar, möjliggöra arbetsdelning samt skapa en hållbar ekonomi och dimensionering. Rapporten rekommenderar även lärosätesledningarna att samarbeta och arbetsdelar inom forskarutbildningen utifrån ett nationellt kompetensförsörjningsbehov. Rapporten lämnade därutöver ytterligare ett antal rekommendationer till lärosätena och deras ledningar samt förslag riktade till statsmakten.

Behov av ökat samarbete

Universitet och högskolor är viktiga organisationer i samhället och utgör en grundpelare för kunskapssamhället. Lärosätenas förutsättningar och villkor för att kunna bedriva en högkvalitativ utbildning påverkar inte bara lärosätena själva utan är avgörande för samhället i stort. Den kompetens som den högre utbildningen ger utgör en viktig grund för samhällets demokratiska och hållbara utveckling och vår gemensamma framtid.

En central styrka och framgångsfaktor för universitet och högskolor ligger i att de tillsammans delar information och kunskap och på olika sätt samverkar för att uppnå hög kvalitet i sin verksamhet. Samarbeten sker genom informella nätverk såväl som genom mer fastlagda och formella strukturer. Sverige har ett sammanhållet och enhetligt system som förenar olika slags lärosäten med stor variation i verksamhet och villkor. Ska de svenska lärosätena kunna skapa och behålla starka miljöer med hög kvalitet och en god bredd behöver samarbeten öka inom flera olika områden. Detta gäller inte minst

för utbildningar kopplade till bristyrken, men kan även gälla ingenjörsutbildningar eller så kallade småämnen inom språk.

Det förekommer många olika typer av samarbeten mellan lärosätena inom flera olika utbildningar och ämnesområden. Exempel på funktionella och framgångsrika samarbeten inom sektorn kan inspirera och utveckla nya samarbeten och bör därmed lyftas fram och spridas. En viktig och grundläggande utgångspunkt är att det är lärosätena själva som ska initiera och ansvara för vilka samarbeten som ska prioriteras och hur dessa ska utformas och genomföras.

Utredningsuppdraget

Denna utredning, med särskilt fokus på ämneslärarutbildningen, utförs och finansieras av expertgruppen för analys i samverkan med expertgruppen för lärarutbildning. SUHF:s expertgrupp för lärarutbildning har inom ramen för sitt uppdrag under våren 2024 lyft behov att se över förutsättningar för ett utökat lärosätessamarbete kring utbudet av olika ämnesinriktningar inom utbildningar som leder till ämneslärarexamen.ⁱ

Senast den 29 november 2024 ska utredningen med uppdrag att utveckla lärar- och förskollärarutbildningarna överlämna sitt betänkande till regeringen (Dir 2023:111).ⁱⁱ Enligt utredningsdirektiven ska utredaren bland annat "föreslå åtgärder för hur ämneslärarutbildningen kan stärkas, exempelvis genom ökade samarbeten, och hur vissa ämnen kan koncentreras till färre lärosäten i syfte att höja kvaliteten".

Enligt utredningsdirektivet är bakgrunden att det finns ett stort antal ämneslärarprogram runtom i landet där utbudet av ämnesinriktningar är relativt likartat samtidigt som studentgrupperna på en del lärosäten är små. Enligt regeringen behöver lärosätenas utbildningsutbud i högre grad än i dag komplettera varandra så att större utbildnings- och forskningsmiljöer kan utvecklas. Regeringen bedömer att en koncentration av vissa ämnen till färre lärosäten kan höja utbildningskvaliteten, göra att de samlade resurserna till lärarutbildning utnyttjas mer effektivt samt förhindra att utbildningar i vissa ämnen ställs in på grund av för få sökande.

Signalerna från utredningen har varit att den inte kommer att föreslå någon detaljreglering av hur samarbetet mellan lärosätena ska se ut. Däremot kommer utredaren sannolikt att föreslå att det ställs höga och tydliga krav på lärosätena att samarbeta kring utbildningsutbudet och att lärosätena behöver anpassa sig för att kunna samarbeta.

Utredningsuppdraget innefattar:

1. Kartläggning av ämnesinriktningar på berörda lärosäten

- a. Antal studenter inom respektive ämnesinriktning på varje lärosäte. Det ska framgå hur många inom respektive ämne på lärosätet som läser inriktningarna mot 7–9 respektive gymnasiet samt hur många som studerar inom reguljärt ämneslärarprogram, ULV, KPU samt VAL.
- b. Lärosätets eventuella planer för att söka ytterligare examensrättigheter inom ämneslärarexamen, och i så fall inom vilka ämnesinriktningar.

- c. Lärosätets samlade bedömning av läget för de olika ämnesinriktningarna. Lärosätets syn på möjligheterna att bedriva utbildning inom de olika ämnesinriktningarna mot bakgrund av faktorer som studentunderlag, tillgång till undervisande personal med adekvat kompetens, forskningsmiljö, tillgång till VFU, ekonomiska förutsättningar och andra relevanta faktorer. En viktig aspekt av dessa bedömningar är om ämnesinriktningar lagts ned i närtid, eller om nedläggningar planeras eller diskuteras för närvarande.

2. Kartläggning av existerande samarbeten kring utbildningsutbudet

- a. Idag förekommande samarbeten gällande utbudet av ämnesinriktningar samt erfarenheter av hur dessa fungerar som bör beaktas i eventuella framtida samarbetsstrukturer
- b. Pågående samtal kring eller planering för samarbeten mellan lärosäten.

3. Undersökning av lärosätets inställning till ökat samarbete

- a. Kartläggning av incitament för ökat samarbete kring utbildningsutbudet och huruvida dessa skiljer sig åt mellan olika typer av lärosäten (till exempel med avseende på storlek, ämnesbredd, geografiskt läge).
- b. Lärosätets bedömning av vilka förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att samarbete kring utbildningsutbudet ska kunna bedrivas framgångsrikt.

4. Undersökning av betydelsen av höjda antagningskrav för olika ämnesinriktningar

Ett av direktiven i Lärarutbildningsutredningen (Dir 2023:111) är att föreslå hur höjda antagningskrav till lärarutbildningarna kan införas, vilket potentiellt kan påverka studentvolymerna.

- a. Lärosätets bedömning av hur höjda antagningskrav skulle påverka utbildningarna inom olika ämnesinriktningar.
- b. Lärosätets bedömning av hur höjda antagningskrav skulle påverka behoven och förutsättningarna att bedriva samarbete kring utbildningsutbudet.

Samtliga lärosäten som bedriver utbildning som leder till ämneslärarexamen ska inkluderas i insamlingen av empiri.

Arbetet avrapporteras i form av en slutrapport till Expertgruppen för analys senast den 15 augusti 2025. Presentationer vid expertgruppens möten och vid seminarier eller workshops som SUHF anordnar ingår också i uppdraget.

ⁱ <https://suhf.se/arbetsgrupper/expertgruppen-for-lararutbildning/>

ⁱⁱ [utveckla-larar--och-forskollarutbildningarna-dir.-2023111.pdf \(regeringen.se\)](#)